

בס"ד

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת

מרת **מינה** בת קלרה ע"ה

שעברה את מאורעות השואה

נלב"ע כ"ג בטבת תשע"ט

שיחתו השבועית של ראש הישיבה - הרב יוסף צ. בן-פורת

חיזוק האמונה!**וארא, שנת תשע"ט****הייחודיות שבמכת ברד**

בפרשת וארא, מתחילה הנחתת מכות מצרים ע"י הקב"ה ולקראת סוף הפרשה שולח הקב"ה את משה להוריד את מכת הברד:

"הֲנִי מְמַטֵּיר כֶּצֶת מִחֶר בָּרָד כְּבֹד מְאֹד... וַיֵּז הַבָּרָד בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה, מֵאֲדָם וְעַד בְּהֵמָה; וְאֵת כָּל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת-כָּל עֵץ הַשָּׂדֶה שָׁבַר" (שמות ט יח-כה).

פרעה מבטיח, כי הפעם זה סופי, הוא מסכים לתנאים ומוכן לשחרר את עם ישראל. "וַיֹּאמֶר אֵלָיו, מִנְּשָׁה, כְּצֹאתִי אֶת הָעִיר, אֶפְרָשׁ אֶת כְּפִי אֶל ה'; הַקְּלוֹת יִחַדְלֹן וְהַבָּרָד לֹא יִהְיֶה עוֹד לְמַעַן תִּדַּע כִּי לֹא הָאֶרֶץ. וְאֶתָּה וְעַבְדֶּיךָ: יִדְעֵתִי כִּי טָרָם תִּירָאוּן מִפְּנֵי ה' אֱ-לֹהִים" (שם, כט-ל).

את פני העתיד משה צופה ומבין שפרעה לא אמתי בהבטחתו ושהוא יחזור בו כמו שקרה עד כה. אבל צריך להבין למה הוא מזכיר שני שמות של השי"ת?
 "וְהַפְּשִׁתָּהּ וְהַשְׁלַחָהּ, נִכְתָּה: כִּי הַשְׁלַחָה אָבִיב וְהַפְּשִׁתָּה גְבֻעַל וְהַחֲטָה וְהַכְּסָמְתָּ לֹא נָכוֹ" (שם, לא-לב). התורה מספרת, שהפשתן והשעורה נשברו מהברד והחיטה והכוסמת לא נשברו מפני שהן "אפילות". רש"י מבאר את המילה אפילות: "כי אפילות פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו" נוכתה, פירושו נשברה והחיטה והכוסמת לא נוכו, כיוון שפלאי פלאות נעשו להם.

החתם סופר בספרו תורת משה (פ' וארא, ד"ה ויאמר אליו), תמה על סדר הפסוקים, ושאל "למה מפסיק הכתוב בין 'ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרוש את כפי', ל'ויצא משה מעם פרעה את העיר ויפרוס כפיו אל ה' בפסוקי 'והפשתה והשעורה נכתה וכו'?" ומסביר "ידוע כי הפילוסופים החוקרים הקדמונים אמרו כי חס ושלוש שתי רשויות המה כי פועל רחמים אי אפשר לפעול דין ובשעה שפועל הדין אי אפשר לפעול רחמים".

האמונות האליליות בימים הקדמונים האמינו שיש אלים טובים ואלים רעים, וכל אל מייצג כוח מסוים, אל החושך, אל האור, אל המלחמה, אל השלום וכדומה. לפי אמונתם בלתי אפשרי שהאל בעת אחת יעשה גם טוב וגם רע, קיימת חלוקת כוחות, אור או חושך, טוב או רע, לכן בשעת דין לא יכול להיות גם רחמים ולהפך.

פרעה היה אדם חכם מאוד, פילוסוף גדול ואפיקורס גדול וזו הייתה אחת מטענות פרעה, ולעומתו אנחנו בני ישראל מאמינים "יוצר אור ובורא חשך עשה שלום ובורא רע אני ה' עשה כל אלה" (ישעיהו מה, ז). הוי אומר, גם הטוב וגם הרע, ישות אחת פועלת אותם, והוא בורא ומנהיג כל עולמים!

אנו מאמינים שהקב"ה הוא כל יכול ואין עוד מלבדו ובמכה זו הקב"ה הראה לפרעה ולכל מצרים שבו זמנית הוא פועל גם דין וגם רחמים. מבאר החתם סופר "הפשתה והשעורה נכתה כראוי מחמת הברד הגדול הזה והחיטה והשערה אף על פי כן לא נשברו ונעשו להם ניסי ניסים".

אם שני גידולים גדלים זה בסמוך לזה וגידול אחד נפגע ונהרס והשני לא ניזוק כלל, מוכח בעליל שאותו כוח פועל בזמן אחד – **מידת הדין ומידת הרחמים יחד..**

"כי ה-ו-י-ה מורה על רחמים ו-א-ל-ו-ה-י-ם על דין וזה שסיפר לנו הכתוב (שם, כט): "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, מִשָּׁה, כְּצִאתִי אֶת-הָעִיר, אֶפְרָשׁ אֶת-כַּפֵּי אֱלֹהֵי-ה'; ... וְאֶתְהָ, וְעֶבְדֶיךָ: יִדְעֵתִי כִּי טָרָם תִּירָאוּן, מִפְּנֵי ה' אֱ-לֹהֵימִי". כלומר, אתם לא מאמינים ששני הכוחות מבורא אחד באים.

על אף שזה עתה חוזים בשתי הנהגות סותרות ומנוגדות בו זמנית "הגם שהפשתה והשעורה נכתה מהברד הקשה ואף על פי כן החיטה והכוסמת לא נכו כי אפילות הנה' וזה כוונת חז"ל שנעשו פלאי פלאות ומטרת הקב"ה בזאת להראות דין ורחמים יחד... 'אעפ"כ לא תיראון' לא תקבלו יראת שמיים ותמשיכו בסורכם". עכ"ל.

עשרת המכות נועדו לחיזוק האמונה

פרשת וארא היא מהפרשות הראשונות של ספר שמות, מטרת חלקו הראשון של הספר, היא חיזוק האמונה. כיוון שעם ישראל היה שקוע בכפירה גמורה ועבד עבודה זרה, כמפורש בספר יחזקאל בנביא (פרק כ).

מסביר הרמב"ן באריכות בסוף פרשת "בא" שכל מטרת הקב"ה בעשרת המכות היתה אך ורק כדי לבנות אמונה... ולא כדי להוציא את בני ישראל ממצרים "למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ" (שמות ח, יח).

חיזוק יום יומי באמונה הוא חובה לכל אדם, לא רק לחסרי אמונה או רפויים בה, אלא גם לחרדים וצדיקים. לאמונה אין סוף דרגות, ומבואר בספרים שזמן קריאת פרשיות יציאת מצרים מוכשר מאוד להתחזק באמונה.

רבי יוסף יעבץ ז"ל, שהיה מגדולי גולי ספרד, כותב: בפירושו לספר תהילים (כו, יב) כי "עיקר שלמותו של אדם אינו כי אם בעשות רצון יוצרו בפועל להורות מה שבליבו ואין המחשבה עולה במעשה כי אם בעשותו זה ששם כל מאודו להשלים מחשבתו הטובה".

"האומר בפיו שיאמין בשכר הנפשות לעולם הבא ולא יענה נפשו וגופו לדבקה בשם הנכבד והנורא אל תאמינוהו כי שבע תועבות בלבו ועליו אמר הכתוב (איוב יג, טז): 'כי לא לפניו חָנַף יְבוֹאִי'."

רבינו מתייחס לטענה רווחת אצל אנשים, שהם מאמינים בלב, והעיקר נמצא בלב, מסביר החסיד יעבץ, שאין להאמין לאנשים אלו כי מי שבאמת מאמין חותר ומתאמץ להוציא את המצוות לפועל. אם באמת היו מאמינים בעולם הבא ובשכרו היו מדקדקים ומקפידים בכל פעולה וכיוון שלא עושים כך סימן שאמונתם לא עמוקה וכנראה גם לא אמתית.

"וכך אומר דויד המלך 'הָאֲמִנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲנִיתִי מֵאֵד' (תהלים קטז, ט), כל אני מאמין בלי ספק בפי כן ליבי והראיה כי ענית מאוד ומי הביאני בצרה הזאת, עם היותי מלך על כל ישראל, לענות בצום נפשי ולקום ולהודות חצות לילה הלא לכם מופת כי אני מאמין בליבי מה שאני מדבר בשפתי תמיד מעניין ארצות החיים."

ארצות החיים זה עולם הבא, חיי נצח. איך אתה יודע שאני מאמין? אני קם בחצות לילה, מתאמץ ומתייגע ולכן הוכחה שאני מאמין באמת, אך אם אדבר ולא אתאמץ, ראיה שאמונתי חיצונית, לא עמוקה וכנראה גם לא אמתית.

הפרשות האלו בכוחן לבנות אותנו בסולם האמונה, זאת מטרת הקריאה כמו אז גם עכשיו.

המצרים האמינו בחוקי הטבע

רבינו בחיי מסביר מדוע מכות מצרים היו דווקא עשר מפני, שכל מכה נועדה להרוס אחת מהאמונות בטבע, היות שיש אנשים שמאמינים בחוקי הטבע, לכן כל אחת מהמכות נועדה להרוס את תפישת העולם הזאת.

הסיבה שהמכה הראשונה היתה דווקא במים שנהפכו לדם היא מפני שהדבר היסודי והחיוני ביותר בעולם הם המים. אם אין מים אין צמחים, וממילא אין גם חמצן המיוצר על ידם. התוצאה שאין גם בעלי חיים, כיון שאין להם חמצן לנשום ואוכל לאכול. כמעט כל גוף בעה"ח כולל האדם עשויים ממים. א"כ המכה הראשונה הראתה שהשי"ת יכול להפוך את כל המים לדם, וברצונו יחזרו להיות מים.

עשר זה המספר המקיף אין יותר מעשר, לכן כל אחת מהמכות פגעה בכוח אחר ממציאות הטבע וחוקיו והוכיחה שאין לטבע קיום עצמי כלל, אלא קיים רק רצון השם.

"מי שאמר לשמן וידלק יאמר לחומץ וידלק" (תענית כה, א), כל החוקים הם רצונו יתברך.

לכן כתוב בספרים (ראשית חכמה שער האהבה, פי"ז), שהמילה "הטבע" היא בגימטריא פ"ו, ששווה לשם "א-להים", ואלוקים זה בעל הכוחות כולם, שכל חוקי הטבע הם

אך ביטוי רצונו. לכן כתוב בשו"ע (או"ח סי' ה) שכשאומרים שם זה יש לכוון "בעל הכוחות כולם".

בפרשת בריאת העולם כתוב שלושים ושתיים פעם שם אלוקים כנגד ל"ב "נתיבות החכמה", שבהם נברא העולם כש"כ (משלי ג, יט): "ה' בְּחֶכְמָה יָסַד אֶרֶץ".
בפרקי אבות (ה, א) כתוב שבעשרה מאמרות ברא הקב"ה את העולם, בדיבור זה יצר בורא עולם את החוקים וכך גם הוא זה שמקיים אותם (ברכות ק"ש): "הַמְּחַדֵּשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית".

גם פרעה האמין בטבע, ולכן פרעה מזכיר תמיד שם אלוקים ומבקש ממשה שיתפלל בשבילו. פרעה אמר (ה, ב): "מִי יִהְיֶה-נָּה אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקִלּוֹ לְשַׁלַּח אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא יִדְעֵתִי אֶת יְהוָה-נָּה", ואמרו חז"ל, שכשמשה אמר לפרעה שה' שלח אותו (ה, א), אמר לחכמיו שיביאו לו את הספר שבו כתובים כל שמות האלילים, וכשחיפש לא מצא שם את שם י-ה-ו-ה, כיון שעל פי תפיסתם אין שליט על כל הכוחות. לפי תפיסת הדת של פרעה לא יכולה להיות דת כזו, תפיסת האנוש מוגבלת רק בתוך העולם ולא מחוצה לו. כך הסביר גם החתם סופר כפי שראינו לעיל, שלפי תפיסה זו אין כוח שכולל שני ניגודים. כאן טמון יסוד האמונה של כלל ישראל והוא: "יוצר אור ובורא חשך עשה שלום ובורא רע אני ה' עשה כל אלה" (ישעיהו מה, ז).

אמונת ישראל היא שכל הנפעל בעולם הוא מבורא עולם

התפיסה היותר עמוקה היא שאין רע כלל, שם הוויה הוא כולו חסד: "...עולם חֶסֶד יִבְנֶה" (תהילים פט, ג). בורא עולם רוצה לעשות רק חסד! ישנו חסד שנראה כחסד וישנו חסד "יוצר אור" כדין.

יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא רע, בורא רע זה בעולם הבריאה, והאור מעולם היצירה, יותר נמוך כדי שתהיה בחירה בעולם ולכן צריך להיות הסתר. לכן הצדיקים מברכים גם על הרע וגם על הטוב "הטוב והמטיב" ומבואר (פסחים ג, א): "וְהָיָה ה' לְמַלְאָךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יְהִי ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד" (זכריה יד, ט) – אטו האידנא לאו אחד הוא? אמר רבי יוחנן: לא כעולם הזה העולם הבא, העולם הזה על בשורות טובות אומר: 'הטוב והמטיב' על שמועות רעות אומר: 'ברוך דיין אמת'. אבל לעולם הבא כולו 'הטוב והמטיב'.

אנחנו אנשים פשוטים מברכים על הרע כשמתרחש אסון רק "ברוך דיין האמת" אכן זו אמת וכך מאמינים אך לא מגיעים לדרגת ההבנה שבעומק כל "הרע" לכאורה, טמון חסד!

וכך מתחילה הפרשה: "וַאֲרָא אֶל אַבְרָהָם אֵל יִצְחָק וְאֵל יַעֲקֹב בְּאֵל-שֵׁ-דֵי וְשָׁמַי ה' לֹא נִוְדַעְתִּי לָהֶם" (ו, ג).

פירוש, הם קיבלו את האמונה באמצעות ההנהגה בתוך הטבע ולא באמצעות הנהגה של שינוי הטבע וזה על מנת להוביל לאותה אמונה ש"ה' הוא הַאֲ-לֵהִים אֵין עוֹד מִלְבָּדוֹ" (דברים ד, לה), וזה היה רק פעם אחת בהיסטוריה ביציאת מצרים.

לכן מבאר הרמב"ן בסוף פרשת בא שיש עשרות מצוות שמרמזות על יציאת מצריים, כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת לעיני כל כופר, לפי בקשתו, אי לכך ציווה הקב"ה לדורי דורות: "זְכֹר יְמוֹת עוֹלָם בֵּינוּ שְׁנוֹת דָּוָר וְדָוָר שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגִּדְךָ זְקֵנֶיךָ וַיֹּאמְרוּ לְךָ" (דברים לב, ז). "וְהָיָה כִּי יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מָה זֹאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצֵאתֵנוּ ה' מִמִּצְרָיִם מִבֵּית עַבְדִּים" (שמות יג, יד). להעביר את המסורת מאב לבן ומרב לתלמיד שמיליוני אנשים ראו שאין טבע כלל אלא הכול כפוף לרצון השם ואת זה יש להעביר הלאה, זה יסוד אמונת ישראל.

השי"ת נמצא בכל מקום

"שִׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל ה' אֶחָד" (דברים ו, ד) השם י-ה-ו-ה, שהוא מידת החסד, הוא גם "א-להים" מידת הדין, וכגודל אמונת האדם כך רואה זאת במציאות. בעולם ההסתר של העולם הזה, הניסיון של כל אחד "לְהַגִּיד בְּבִקְרַת חֲסִידְךָ וְאִמּוֹנְתְךָ בְּלִילוֹת" (תהילים צב, ג). בוקר זה אור, זמן יפה שמש זורחת כל אחד טוב לו ומאיר לו... אך מגיע זמן של לילות, של חושך שאדם רע, הרב צרות ויסורים, אז את הדרגה של "ואמונתך בלילות", אז נשארת לאדם האמונה, להבין שגם אז האלוקים נמצא "גַּם כִּי אֵלֶיךָ בָּגִיא צַלְמוֹת לֹא אֵינָא רַע כִּי אֶתָּה עִמָּדִי שְׁבִטְךָ וּמִשְׁעֲנִיתְךָ הִמָּה יִנְחַמֵּנִי" (תהילים כג, ד), לראות בתוך הרוע, השכול והחושך את האלוקים, וכך גם כשאדם מתייסר ורע יאמר "השם הוא האלוקים".

ובספר "לפיד האש" על האדמו"ר מצאנז זצ"ל מסופר, שכשהגיע לאושוויץ, סמל החושך והסבל, מקום שרק מוות מכל עבר, ראה שלושה צעירים, ועשה לו רושם שהם היו חרדים, שאל אותם: "האם אתם מאמינים שהאלוקים נמצא כאן איתנו?" ענו לו: "כן". חזר ושאלם: "האם אתם משוכנעים בכך?" והם השיבו לו: "וודאי שהקב"ה איתנו", אז השיבם: "אם כך וודאי שתשרדו".

באושוויץ שרפו שלושה מיליון איש כך שרק בודדים שרדו, והם באמת לבסוף שרדו, השלושה האלה! הסיבה - שראו את הקב"ה.

"נמצינו למדים, כי עיקר מציאות האדם בעולם הזה הוא רק לקיים מצוות ולעבוד ולעמוד בניסיון" (רמח"ל בספרו מסילת ישרים פרק א). מה הניסיון? לראות את הקב"ה בכל מקום ואז האדם לא פוחד.

פרעה לא יכול להאמין בזה. משה מראה לו שרצון השם הוא השובר ולא הברד אך פרעה האמין שהוא אלהים (יחזקאל כט, א): "לִי יֵאָרִי וְאֲנִי עֹשֵׂתִנִּי". משה רבנו בונה אצל בני ישראל אמונה מחדש!

אברהם אבינו בנה את אמונתו מהטבע, מבואר בחז"ל שאברהם אבינו הסתכל על העולם וראה בירה דולקת, המילה "דולקת" פירושה דוהרת כמו (בראשית לא, לו): "כִּי דָּלְקָתָ אֶחָרִי", כשאדם מסתכל על היקום "שָׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וְרָאוּ מִי בָּרָא אֱלֹהֵי...". (ישעיהו מ, כו), הוא רואה כוחות עצומים בלתי נתפסים. אברהם אבינו הרים ראשו וראה שאין שום איחור בכל הכוכבים, אלפי שנים. הכול צומח בזמנו, השמש זורחת בזמנה, שוקעת בזמנה, ועד היום כך. מדויק וללא עיכובים, ומכאן אברהם אבינו הסיק שיש מנהיג, כך אברהם מצא את בורא העולם מתוך עולם הטבע.

וכך גם ניתן למצוא את הבחינת מתוך התבוננות האדם בגופו (איוב יט, כו): "וּמִבְּשָׂרֵי אֶחָזָה אֶחָלוּהָ", והטיב לתאר זאת מרן החזון איש זצ"ל בחיבורו "אמונה וביטחון".

אבל בני ישראל קיבלו שיעור באמונה מעל הטבע "וַיֹּאזֶן אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ אֶל־יִצְחָק וַאֲלֵי־עֶקֶב בְּאֵל שַׁדַּי וּשְׁמִי ה' לֹא נִוְדַעְתִּי לָהֶם" (שמות ו, ג), ש-ד-י, מסביר הרמב"ן זה בתוך הטבע, ש-ד-י שאמר לעולמו די.

האבות הקדושים ראו את הנהגת הבורא ומציאותו בתוך הטבע זה שם "ש-ד-י" אבותינו הקדושים לא היו צריכים ניסים! אדם שעושים לו נס משמע שהוא ירד באמונה, לכן נותנים לו חיזוק. דור שעשו לו ניסים משמע שהדור ירד באמונה. אדם שאמונתו חזקה לא צריך ניסים. עם ישראל היה חולה אנוש, על סף המוות, הם נפלו למ"ט שערי טומאה! והם היו צריכים 'אמבולנס', כמו חולה במצב קשה. לכן חזו בעשרת הניסים הגדולים ביותר בהיסטוריה וזאת כדי שיהיו בשלים לנס הגדול ביותר, קריעת ים סוף. שזה נס גדול יותר מכל הניסים האחרים כולם, כמו שאנו אומרים בהגדה של פסח.

לכן עלינו לדעת ששבועות אלה מוכשרים לעלייה בתורה ועוד יותר באמונה. הא בהא תליא... תורה מביאה אמונה ואמונה מביאה תורה, כל מה שקרה היה הכשרה לקראת קבלת תורה בהר סיני "בְּהִוצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה" (שמות ג, יב).

"אם אין חכמה, אין יראה. אם אין יראה, אין חכמה" (אבות ג, יז), שני דברים קשורים ומחוברים יחדיו

סיכום: בשונה משאר העמים, שאמונתם מוגבלת לחוקי הטבע, אנחנו מאמינים בני מאמינים יודעים שהקדוש לא מוגבל לצורה או אופן מסוים וכך פרשה זו מלמדת אותנו שכשם שיש דין יש גם חסד וכשם שיש חושך יש גם אור.

לכן כולנו תפילה שהקב"ה יעזור לנו לכל אחד בנפרד ולכולנו יחד לעלות להתחזק באמונה, לראות את החסד והשפע וכך נזכה לישועה.